

(กสม. แดลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ ครั้งที่ 3/2567)

กสม. ชี้ กรณีผู้ต้องขังร้องเรียนถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจปราบปรามยาเสพติดทำร้ายร่างกายระหว่างจับกุม
เป็นการละเมิดสิทธิฯ เสนอให้สอบสวนและเยียวยาความเสียหาย
- ตรวจสอบกรณีเรือนจำกลางเขาบินย้ายผู้ต้องขังเข้าแดนความมั่นคงสูงสุดโดยไม่เป็นกรรม
และกรมราชทัณฑ์แก่ระเบียบการใช้อำนาจของ ผบ.เรือนจำ

วันที่ 26 มกราคม 2567 เวลา 10.30 น. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) โดยนายวสันต์ ภัยหลีกลี้ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และ นายชนินทร์ เกตุปราษฎ์ รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แดลงข่าวเด่นประจำสัปดาห์ครั้งที่ 3/2567 โดยมีวาระสำคัญดังนี้

1. กสม. ชี้ กรณีผู้ต้องขังร้องเรียนถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจปราบปรามยาเสพติดทำร้ายร่างกายระหว่างจับกุม
เป็นการละเมิดสิทธิฯ และ ตร. สอบสวนและเยียวยาความเสียหาย

นายวสันต์ ภัยหลีกลี้ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเปิดเผยว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับหนังสือจากทนายสถานบำบัดพิเศษกลาง ลงวันที่ 18 กันยายน 2566 รายงานผลการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकคลสูญหาย พ.ศ. 2565 ระบุว่า เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2566 ทนายสถานบำบัดพิเศษกลางได้รับตัวผู้ต้องขังตามหมายขังศาลอาญารายหนึ่งซึ่งถูกกล่าวหาในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และอาวุธปืน โดยเมื่อทนายสถานฯ ตรวจร่างกายผู้ร้องแล้วพบว่า มีร่องรอยบาดแผลบริเวณ โหนกแก้มและเท้าซ้าย ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างการจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจกองกำกับการ 1 กองบังคับการตำรวจปราบปรามยาเสพติด 4 (ผู้ถูกร้อง) เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2566 ในพื้นที่ตำบลเจดีย์หัก อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี และผู้ต้องขัง (ผู้ร้อง) ประสงค์ให้ตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน จึงแจ้งมายัง กสม.

กสม. ได้พิจารณาข้อเท็จจริงของทุกฝ่าย หลักกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง แล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 28 บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตและร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ มาตรา 29 บัญญัติว่า ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ อันสอดคล้องตามหลักกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ที่ประเทศไทยเป็นภาคี ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83 วรรคสาม กำหนดให้ กรณีที่บุคคลซึ่งจะถูกจับหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์

สำหรับหลักการจับกุมตามมาตรฐานสากลนั้น ประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (OHCHR Code of Conduct for Law Enforcement Officials) วางหลักการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ไว้ว่า ต้องเคารพและปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิมนุษยชนของบุคคลทุกคน และในการใช้กำลังจะกระทำได้เฉพาะกรณีจำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น ข้อกำหนดฉบับนี้ยังเน้นว่า การใช้กำลังของเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายต้องไม่เกินกว่าเหตุหรือต้องได้สัดส่วน ด้วยเหตุผลเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันอาชญากรรม หรือจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัย และไม่ควรใช้อาวุธปืน ยกเว้นผู้ต้องสงสัยใช้อาวุธเพื่อขัดขวางการจับกุม หรืออยู่ในสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงต่อชีวิตผู้อื่นและมาตรการอื่นที่อันตรายน้อยกว่าไม่เพียงพอจะยับยั้งหรือจับกุมผู้ต้องสงสัยได้ สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธ โดยเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย (OHCHR Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement officials) ที่วางแนวทางไว้ว่า เจ้าหน้าที่ต้องไม่ใช้อาวุธปืนเว้นแต่เพื่อป้องกันตัวหรือป้องกันผู้อื่นให้พ้นจากอันตรายร้ายแรงที่ใกล้จะมาถึง เพื่อจับกุมบุคคลที่กำลังจะก่ออันตรายและต่อผู้ขัดขวางเจ้าหน้าที่ หรือเพื่อป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวหลบหนี และเจ้าหน้าที่ต้องแสดงตนและแจ้งเตือนให้ผู้ที่จะถูกใช้อาวุธปืนทราบก่อนว่าจำเป็นต้องใช้อาวุธปืน โดยเว้นระยะเวลาอย่างเพียงพอให้ตระหนักรู้

จากการตรวจสอบปรากฏว่า ผู้ร้องกับเพื่อนเป็นผู้ต้องสงสัยลักลอบจำหน่ายยาเสพติด เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงได้ใช้อำนาจตามกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดติดตามและขอตรวจค้นจับกุม แต่ผู้ร้องกับเพื่อนใช้รถยนต์เป็นยานพาหนะหลบหนีจนเกิดอุบัติเหตุ เมื่อไม่สามารถหลบหนีต่อไปได้ ก็ยังไม่ยินยอมให้จับกุมโดยดี จึงปรากฏพยานหลักฐานเป็นภาพจากกล้องวงจรปิดแสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้ปืนยิงสกัดการเคลื่อนที่ของรถยนต์ที่ผู้ร้องโดยสาร เมื่อรถดังกล่าวหยุดนิ่งได้แสดงตัวว่าเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ และแจ้งผู้ร้องกับเพื่อนด้วยวาจาว่าให้ลงจากรถหลายครั้ง รวมทั้งใช้อุปกรณ์ทางยุทธวิธีทุบกระจกรถยนต์คันดังกล่าว กระทั่งผู้ร้องกับเพื่อนยินยอมให้จับกุม ในชั้นนี้เห็นว่า การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ถูกร้องเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้กำลังของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ตร.) ที่ได้วางแนวทางการตอบโต้ของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อพฤติกรรมผู้ต้องสงสัย หรือผู้กระทำความผิดในระดับต่าง ๆ ตามมาตรฐานสากลแล้ว

อย่างไรก็ตาม จากการตรวจสอบพยานบุคคล ได้แก่ เพื่อนผู้ร้องและบุคคลซึ่งอยู่ในเหตุการณ์ให้ข้อเท็จจริงตรงกันว่า หลังจากผู้ร้องลงจากรถยนต์กระบะแล้ว เห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปที่ใบหน้าของผู้ร้อง 1 ครั้ง สอดคล้องกับข้อเท็จจริงที่ได้รับแจ้งจากพี่สาวผู้ร้องที่ระบุว่า ในคืนเกิดเหตุ ผู้ร้องได้เอบกระซิบบอกมารดาว่า ถูกเตะเข้าที่ใบหน้า 1 ครั้ง แม้จะขัดแย้งกับข้อเท็จจริงจากผู้ถูกร้อง และสำเนาเอกสารเวชระเบียนของโรงพยาบาลราชบุรีที่ระบุว่า บาดแผลที่ใบหน้าผู้ร้องเกิดจากอุบัติเหตุรถชน แต่เป็นการให้ข้อมูลของผู้ร้องที่แจ้งต่อเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลในระหว่างที่อยู่ในการควบคุมดูแลของผู้ถูกร้อง และนำเชื่อว่าผู้ร้องอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สามารถให้ข้อมูลต่อบุคคลอื่นได้อย่างอิสระ ข้อเท็จจริงจากพยานที่อยู่ในเหตุการณ์จึงมีน้ำหนักมากกว่า จึงรับฟังได้ว่า บาดแผลบริเวณใบหน้าของผู้ร้องเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กำลังที่เกินสมควรแก่เหตุระหว่างการจับกุม อันเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2567 จึงมีข้อเสนอแนะให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ตร.) ใช้รายงานฉบับนี้ประกอบการพิจารณาตั้งกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมผู้ร้อง เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2566 หากพบว่าการบาดเจ็บของผู้ร้องเกิดจากการใช้กำลังเกินสมควรกว่าเหตุของเจ้าหน้าที่ ให้ ตร. พิจารณาเยียวยาความเสียหายแก่บุคคลดังกล่าวตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. กสม. ตรวจสอบกรณีร้องเรียนเรือนจำกลางเขาบินย้ายผู้ต้องขังเข้าแดนความมั่นคงสูงสุดโดยไม่เป็นธรรม เนckerมราชทัณฑ์แก้ระเบียบการใช้อำนาจของ ผบ.เรือนจำ ให้คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน

นายชินนทร์ เกตุปราษฎ์ รองเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเปิดเผยว่า เมื่อเดือนสิงหาคม 2566 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้รับเรื่องร้องเรียนจากผู้ร้องซึ่งเป็นผู้ต้องขังของเรือนจำกลางเขาบิน จังหวัดราชบุรี ระบุว่า เมื่อวันที่ 3 เมษายน 2566 เจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบิน (ผู้ถูกร้องที่ 1) ได้เรียกผู้ร้องเข้าสอบถามว่าผู้ร้องได้เขียนข้อความลงในกระดาษโดยใช้ถ้อยคำหยาบคายต่อเจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบินหรือไม่ ผู้ร้องปฏิเสธและไม่ทราบว่ากระดาษแผ่นนั้นมาจากที่ใด แม้จะมีการเทียบลายมือที่เขียนข้อความดังกล่าวกับลายมือในจดหมายของผู้ร้องแล้วปรากฏว่าไม่เหมือนกัน แต่เป็นเหตุให้ผู้บัญชาการเรือนจำกลางเขาบิน (ผู้ถูกร้องที่ 2) มีคำสั่งย้ายผู้ร้องไปคุมขังยังแดนความมั่นคงสูงสุด โดยไม่ได้แจ้งเหตุผลให้ทราบ รวมถึงไม่เปิดโอกาสให้ชี้แจงข้อเท็จจริง นอกจากนี้ เจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบิน ยังมีพฤติกรรมเอื้อประโยชน์ต่อผู้ต้องขังซึ่งเป็นผู้ช่วยงาน จึงขอให้ตรวจสอบ

กสม. ได้พิจารณาข้อเท็จจริงของทุกฝ่าย หลักกฎหมาย และหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง แล้วเห็นว่า กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ได้รับรองว่าระบบราชทัณฑ์จะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังโดยมีจุดประสงค์ที่สำคัญเพื่อให้ผู้ต้องขังกลับตัวและเตรียมพร้อมที่จะกลับเข้าไปในสังคมร่วมกับผู้อื่น โดยที่ไม่กระทำความผิดกฎหมายมากกว่าที่จะเป็นการลงโทษเพื่อให้เกิดความเช็ดหลาบ ประกอบกับข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งองค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) กำหนดไว้ว่า การจะลงโทษผู้ต้องขังจะต้องเป็นไปตามข้อกำหนดและเงื่อนไขของกฎหมาย รวมถึงหลักการว่าด้วยความเป็นธรรม

จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงปรากฏว่า เจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบิน (ผู้ถูกร้องที่ 1) ได้ตรวจพบกระดาษที่มีข้อความคำทอโดยใช้ถ้อยคำหยาบคายต่อเจ้าพนักงานเรือนจำ เมื่อมีการตรวจค้นตู้ล็อกเกอร์ของผู้ต้องขังพบจดหมายและเอกสารในตู้ของผู้ร้อง จากการเปรียบเทียบลายมือแล้วมีลักษณะคล้ายคลึงกัน จึงได้เรียกผู้ร้องมาสอบถามข้อเท็จจริง โดยมีการบันทึกเสียงไว้เป็นหลักฐาน แต่ผู้ร้องปฏิเสธว่าไม่ได้กระทำ แม้ผู้ร้องจะชี้ว่าจากก้าวร้าวต่อเจ้าพนักงานเรือนจำ แต่เป็นเพราะถูกกล่าวหา และอยู่ในสถานะเป็นผู้ต้องสงสัย ประกอบกับในขณะนั้นเจ้าพนักงานเรือนจำ ไม่มีพยานบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์หรือมีหลักฐานอื่นที่ยืนยันได้ว่าผู้ร้องกระทำการดังกล่าว การที่เจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบิน ผู้ถูกร้องที่ 1 เห็นว่าผู้ร้องมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม และได้รายงานข้อเท็จจริงและเสนอความเห็นต่อผู้บัญชาการเรือนจำกลางเขาบินให้ใช้อำนาจย้ายผู้ร้องจากแดน 6 ไปคุมขังแดนความมั่นคงสูงสุดทันทีภายหลังเกิดเหตุ โดยไม่ปรากฏว่ามีการรับฟังผลการตรวจสอบ

ของคณะกรรมการสอบข้อเท็จจริง ซึ่งผู้บัญชาการเรือนจำฯ ก็ได้ให้ความเห็นชอบย้าย โดยอาศัยอำนาจตามข้อ 11 ของระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการคุมขังและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแดนความมั่นคงสูงสุดและเรือนจำความมั่นคงสูงสุด พ.ศ. 2561 แต่การใช้อำนาจดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงหลักการว่าด้วยความเป็นธรรมและต้องประกันความได้สัดส่วนระหว่างมาตรการลงโทษทางวินัยกับความผิดที่ผู้ร้องได้ก่อขึ้น เพื่อเป็นหลักประกันว่ากระบวนการลงโทษทางวินัยจะมีความเป็นธรรมต่อผู้ต้องขัง ประกอบกับกองพิสูจน์หลักฐานกลางสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ตรวจพิสูจน์และมีความเห็นว่า ลายมือที่เขียนข้อความในแผ่นกระดาษดังกล่าวเมื่อเปรียบเทียบกับตัวอย่างลายมือของผู้ร้องแล้ว ไม่อาจลงความเห็นอย่างหนึ่งอย่างใดได้ นอกจากนี้คณะกรรมการพิจารณาการคัดย้ายผู้ต้องขังแดนความมั่นคงสูงสุด เรือนจำกลางเขาบิน ยังมีความเห็นว่าการกระทำของผู้ร้องยังไม่เข้าลักษณะพฤติการณ์คือด้านยากต่อการปกครองแต่อย่างใด ดังนั้น จึงเห็นว่าเจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบินและผู้บัญชาการเรือนจำกลางเขาบิน กระทำการไม่สอดคล้องตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้ร้องถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพเกินสมควรแก่เหตุ อีกทั้งยังถูกลงโทษทางวินัยโดยไม่เป็นธรรม อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ส่วนกรณีร้องเรียนว่า เจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบินปฏิบัติหน้าที่โดยเอื้อประโยชน์ต่อผู้ต้องขังที่เป็นผู้ช่วยงานหรือไม่นั้น พิจารณาว่าพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2560 และกฎกระทรวงกำหนดทรัพย์สินของผู้ต้องขังเป็นสิ่งที่อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้เก็บรักษาไว้ในเรือนจำ พ.ศ. 2563 ให้อำนาจเจ้าพนักงานเรือนจำมีหน้าที่ในการปฏิบัติกรงูโจมตรวจค้นภายในเรือนจำเพื่อป้องปรามการทำความผิดและการครอบครองสิ่งของต้องห้าม โดยข้อเท็จจริงตามคำร้องพบว่ากรณีที่เจ้าพนักงานเรือนจำกลางเขาบินผู้ถูกร้องที่ 1 ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่ผู้บังคับแดน 6 มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลผู้ต้องขัง รวมทั้งตรวจตราป้องกันการกระทำผิดวินัยกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ต้องขังครอบครองสิ่งของต้องห้ามย่อมมีอำนาจเข้าตรวจค้นได้ เป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายและเป็นการรักษาระเบียบวินัยภายในเรือนจำอย่างเคร่งครัด เพื่อไม่ให้ผู้ต้องขังกระทำผิดวินัย โดยไม่ปรากฏหลักฐานว่าเจ้าพนักงานเรือนจำได้เอื้อประโยชน์ก่อกวนแก่ผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะราย จึงยังไม่อาจรับฟังได้ว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ด้วยเหตุผลข้างต้น กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2567 จึงมีข้อเสนอแนะต่อกรมราชทัณฑ์ในฐานะหน่วยงานบังคับบัญชาให้ตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเยียวยาผู้ร้องเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ที่อาจเสียไประหว่างที่ถูกย้ายเข้าคุมขังยังแดนความมั่นคงสูงสุด นอกจากนี้ให้แก้ไขปรับปรุงระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการคุมขังและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในแดนความมั่นคงสูงสุด และเรือนจำความมั่นคงสูงสุด พ.ศ. 2561 ข้อ 11 เกี่ยวกับการใช้อำนาจของผู้บัญชาการเรือนจำในการคัดย้ายผู้ต้องขังที่อยู่ในการคุมขังของเรือนจำความมั่นคงสูงสุด เข้าคุมขังยังแดนความมั่นคงสูงสุดภายในเรือนจำ หรือกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอน หรือพฤติการณ์การใช้อำนาจโดยคำนึงถึงหลักความเป็นธรรมและหลักสิทธิมนุษยชน

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

26 มกราคม 2567